

מילים מדליקות

המון אש יש בעברית, ובאקדמיה ללשון העברית
הקדישו לה מדור מיוחד לכבוד ל"ג בעומר

ביעור חמץ

כללי לחומרי בערה וגם כינוי לנוזל בערה להפעלת
מנועים.

אליעזר בן יהודה חידש את המילה מדלק והגדיר
אותה "כעין בדים (ענפים) דקים של עץ מצופים
בקצה אחד בחומר מתלהב בחיכוך (שפשוף)". אולם
המילה לא נקלטה, ובמקומה משמש גברור, חידושו
של מנדלי מוכר ספרים. במשקל פעיל יש דליק
(שנדלק בקלות) ולצדו מתלקח באותה משמעות.

בן יהודה רצה לקרוא לו מדלק;
אנחנו קוראים לו גברור

המחלה דלקת נופרת פבר בתורה לצד קדחת,
ומקובל לפרש את שתיהן על פי משמעות השורשים
במחלות המלוות בחום. בימינו, דלקת היא תגובה
של הגוף לזיהום המלווה בחום ובאדמומיות.

לשונות של אש נקשרות לעתים קרובות גם
לתיאור של עיניים, למשל עיניים בוערות, עיניים
רושפות, עיניים יוקדות.

אילה פרלמוטר

שרפה, בערה, דלקה

רדיו או כל מכשיר חשמלי או אלקטרוני.
בתנ"ך, לצד הבעיר (באש) יש ביער (באש) ויש
גם ביער במשמעות חיסל, ונראה שיש קשר בין
המשמעויות. מכאן ביעור חמץ בלשון חכמים,
ובימינו לבער את נגע הסמים וכדומה. בפועל בער
– עלה באש – יש התרחבות של המשמעות לכיוון
המטפורי של כעס, כגון "וחמתו בערה בו" (אסתר
א'), ובימינו, בעקבות הידיש, גם במשמעות של
דחיפות: שאלה בוערת, עונה בוערת, מה בוער.

מגוון משמעויות נמצא גם בשם התואר שרוף:
עץ שרוף – שעלה באש; עור שרוף – שנצרב
(נשרף) בשמש; אוהד שרוף – נאמן, מעריץ, נלהב
(על פי הידיש); שחקן שרוף, מרגל שרוף – שיצא
מכלל פעולה, שנתפס, נחשף וכדומה (בהשפעת
הערבית).

בפעלים מן השורש דלק חלה התרחבות משמעות
אל תחום הרגש, בעיקר בסלנג: מדליק, נדלק
על, דלוק על. תופעה דומה קרתה במילים אחרות
הקשורות באש: לחוט, נלהב, מתלהב, משולהב
– כולן מתארות רגש חזק.

כדאי להתבונן בעוד כמה מילים מן השורש דלק:
המילה דלק מקורה בספרות חז"ל, ואחר ממשמעה
הוא חומר בערה והסקה (לתנור למשל). במשנה
מספרים על שיערי המקדש ובהם שער הדלק,
שדרכו הוכנסו העצים למזבח. כיום, דלק הוא שם

העברית עשירה מאוד במילים הקשורות לאש,
ובאגרת לכבוד ל"ג בעומר בחרה האקדמיה ללשון
להתמקד בשלושה שורשים: שרף, בער ודלק.

לשלוש המילים שרפה, בערה, דלקה משקל
משותף ומשמעות משותפת. השתיים הראשונות
מקורן במקרא, ואילו השלישית מקורה בלשון
חכמים. היום יש ביניהן הבחנה: בערה או בעירה
משמשות בעיקר בהקשר הכימי לתיאור תהליך
התחמצנות המלווה בפליטת (הוצאת) חום ואור.
מכאן המונחים חומרי בערה, מנוע בערה פנימית,
מעבדי בערה.

עצים שרופים

שרפה ודלקה מציגות שתיהן בערה שמכלה
(משמידה, ש"הורגת") את מה שבוירה. ההבדל
ביניהן הוא במשלב ("רמה" של השפה): שרפה היא
המילה הרגילה ואילו דלקה משמשת בלשון גבוהה
ורשמית.

ומה בנוגע לפעלים? הפועל שרף בתנ"ך מופיע
בדרך כלל בצירוף שרף באש והוא מציין פעולה
שמכלה (משמידה, מעלימה) דבר באש. הבעיר והדליק
מציינים את התחלת הפעולה, כמו הצית; אך גם
הם נבדלים זה מזה: הבעיר פירושו "הצית שרפה",
העלה באש, ובמשמעות מושאלת: "הבעיר את
האזור" – עורר מלחמה, מהומות וכדומה.

הדליק פירושו "הצית אש בדבר שנועד לכך"
(כמו גברור ונר), ומכאן גם הדליק אור ואף הדליק